

Op pad met... Maurice Kruk in Haastrecht

CV Dr. M. Kruk

- 1981-1987 studie Biologie Rijksuniversiteit Leiden
- 1987-1993 Assistent in Opleiding Rijksuniversiteit Leiden
- 1993-1995 onderzoeker Rijksuniversiteit Leiden
- 1996-2000 adviseur ecologie/medewerker agrarisch natuurbeheer Agrarische Natuurvereniging den Häneker
- 1995-2001 medewerker agrarisch natuurbeheer Landschapsbeheer Zuid-Holland
- 2001-2007 reisleader SNP Natuurreizen
- 2001-2010 senior Regiocoördinator Landschapsbeheer Zuid-Holland
- 2010-2013 afdelingscoördinator Ontwikkeling/programma-manager en projectleider Landschapsbeheer Zuid-Holland
- 2014-heden eigenaar Bureau Mens&Groen

Vrijwilligerswerk, een selectie

- 1988-2008 vogelringer bij Vogeltrekstation/Ringcentrale
- 1998-heden lid landschapsonderhoudsploeg Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard
- 2005-heden lid weidevogelgroep Lopikerwaard
- 2007-heden organisator/instructeur mountainbiketoertochten langlaufvereniging Gouda

Als mensen meer weten over het landschap dan verandert er iets

Landschapsbeheer Zuid-Holland is niet meer. De organisatie die het vrijwillige landschapsbeheer in de provincie coördineerde en ondersteunde is opgeheven. Volgens Maurice Kruk had dat niet hoeven, maar gebrek aan moed van verschillende partijen gaf de doorslag. Exact negentien jaar werkte hij voor de organisatie. Mensen verbinden met hun landschap is zijn passie. Daar blijft hij aan werken, maar nu als ZZP-er.

Waarom heb je ons hier mee naartoe genomen?
“Hier zie je een duidelijk contrast tussen een landschapselement dat wel goed wordt bijgehouden en een element dat wordt verwaarloosd. Bij dezelfde boerderij hoort deze essen/elzenhakhout singel in goede staat van onderhoud en een hoogstamboomgaard, duidelijk in verval. De bomen worden niet meer gesnoeid, er breken takken af die men laat liggen. Er staat nog maar een enkele boom, waar er meer hebben gestaan, maar je ziet nog steeds een restant boomgaard. Als iemand vandaag besluit om iets niet meer te doen, zie je dat niet gelijk morgen. Je bent zo 20 tot 40 jaar verder voordat je een duidelijk resultaat ziet van het niet meer beheren.”

Waarom is Landschapsbeheer Zuid Holland opgeheven?

“Als je die vraag aan verschillende mensen stelt dan krijg je verschillende antwoorden. Zoiets is altijd een samenspel van factoren, maar in z'n algemeenheid zou ik zeggen: door gebrek aan moed van verschillende partijen.

Stap één was dat de provincie Zuid-Holland geen organisaties meer financiert, maar bij voorkeur projecten. De vraag is natuurlijk of alles zich leent voor projectmatig werken. Ondersteuning van en beheer door vrijwilligers kun je moeilijk als een project beschouwen omdat het eigenlijk min of meer continu moet gebeuren. Stap twee: er moest gewoon bezuinigd worden. Verder wilde de provincie dat Landschapsbe-

heer zich meer zou gaan terugtrekken uit de directe begeleiding van vrijwilligers. Het idee was om een netwerkorganisatie te vormen van diverse organisaties die met vrijwilligers werken. Daar komen dan weer regionale programma's en projecten uit voort. Op zichzelf wilden we daar wel mee aan de slag, alleen de hoeveelheid geld maakte wel dat er veel minder mensen aan het werk zouden kunnen gaan. Van de 16 fte waarmee we werkten zouden er uiteindelijk misschien 5-6 overblijven. Aan ons

was dus de vraag: kunnen we een organisatie neerzetten die op deze manier aan het werk kan gaan. Gaan we daar voor knokken of zeggen we: als het op die manier moet, dan maar niet. Dat laatste scenario heeft de directie voorgelegd aan ons bestuur en het bestuur heeft daarop het besluit genomen tot opheffing.”

Bedoelde je dat met gebrek aan moed?

“Ja, het is de weg van de minste weerstand om te zeggen we geven het op. Natuurlijk

moet je ook realistisch zijn, maar is het realistisch om een hele organisatie met bijbehorende missie op te heffen? Dat is bij geen enkele andere landschapsbeheerstichting in Nederland gebeurd. Ook bij mijzelf zit een gebrek aan moed. Landschapsmensen zijn heel aardige mensen. Die gaan niet zo gauw de barricaden op, maar proberen meningsverschillen op te lossen met overleg, redelijkheid en argumenten. Als managementteam en personeelsvertegenwoordiging hebben we gezegd dat we niet over de scenario's van de directie konden adviseren omdat we ze onvoldoende onderbouwd vonden. Achteraf denk ik, we hadden de beuk er wel wat harder in mogen gooien door te zeggen: dit kan gewoon niet. Jullie kunnen niet een besluit nemen tot opheffing. Verzin maar iets anders."

Zijn de vrijwilligers meegenomen in dit proces?

"De vrijwilligers hebben uit de pers moeten vernemen wat er besloten was. Dat stoort mij persoonlijk. Ze zijn enorm geschrokken en hebben richting provincie flink gelobbyd om te zorgen dat er nog iets behouden zou blijven aan ondersteuning. Uiteindelijk is het scenario geworden zoals de bedoeling was. Een centrale netwerkorganisatie, Landschap en Erfgoed Zuid-Holland, ondersteunt nu al het groene vrijwilligerswerk in Zuid-Holland met een programma getiteld De Groene Motor. In feite is de reguliere ondersteuning vrijwilligerswerk, zoals

Landschapsbeheer dat deed en waar men eigenlijk vanaf wilde vanuit de provincie, daar toch bij gekomen. Mede dankzij de protesten van de vrijwilligers. Het geven van cursussen, het begeleiden van werkgroepen, het uitlenen van gereedschap, dat soort taken, directe ondersteuning, is gedeeltelijk overgenomen door de Groene Motor."

Geef eens een kijkje in de ziel van de vrijwilliger?

"De vrijwilliger bestaat niet, het zijn heel verschillende mensen met heel uiteenlopende motieven. Wel zijn ze vaak afkomstig uit het onderwijs. De man-vrouwverhouding is ongeveer 60:40 en ze zijn bijna

allemaal van autochtone afkomst. Je kunt verschillende groepen onderscheiden. De oude garde is in de jaren zeventig gestart en echt gericht op landschapsbehoud. Zij zagen hoe slecht het onderhoud was van bijvoorbeeld de knotbomen en dat ging hun aan het hart. Voor een deel is die oude garde nog steeds actief. Daarnaast zitten er ook mensen bij die komen voor het sociale aspect. Gezellig samen met elkaar iets doen. Het buiten zijn vindt men prettig en de fysieke inspanning. Tegenwoordig is het ook een vorm van ontspanning voor mensen. Doordeweeks hebben ze een drukke kantoorbaan, moeten ze veel nadenken, managen enzovoort. Op zaterdag willen ze even lekker uitwaaien in de polder, beetje

dom zagen bij wijze van spreken waarover je niet al teveel hoeft na te denken. Ook een prima motief natuurlijk. En er zijn mensen die uit zijn op kachelhout en daar zo op een makkelijke manier aan kunnen komen. Wij zijn al lang blij als het wordt afgevoerd. Er is een tendens naar mensen die af en toe een keer iets bijdragen. Die het leuk vinden om op een natuurwerkdag een groene klus te klaren. Daarna laten ze het weer rusten tot volgend jaar. De vrijwilliger van vroeger, die 30 jaar actief was voor een organisatie is een uitstervend ras.”

Welke ondersteuning gaf Landschapsbeheer Zuid-Holland aan die vrijwilligers?

“De ondersteuning die ze kregen was voor-

namelijk in de vorm van scholing. Zeker nieuwe mensen hebben dat nodig: achtergrondkennis, van wat doe ik in dat landschap, technieken leren, zagen om maar eens wat te noemen. Veel vrijwilligersgroepen gaan over van handgereedschap naar gemotoriseerd gereedschap. Wil je dat op een veilige manier doen dan moet je daar een goede opleiding in krijgen. Onze mortkettingzaagcursussen waren ongekend populair. De arbowet geldt ook voor vrijwilligers en dat is iets wat ze niet zo snel uit zichzelf zullen oppikken. Dan moet je ineens gaan denken over veiligheid, over het dragen van helmen, allemaal vervelende en lastige dingen. Dan is het goed dat er een organisatie is die zegt: dit is gewoon

de wet en wij komen jullie helpen om het zo makkelijk mogelijk te maken.

Leren gastvrij te zijn voor nieuwe mensen is ook iets wat wij deden. Uitleggen is echt een vak. Niet elke ervaren vrijwilliger is in staat om zijn kennis en kunde goed over te dragen. Ik ben vaak bij groepen gaan kijken. Mensen die al een tijdje actief zijn gaan meteen aan de slag. Er wordt heel weinig instructie gegeven, want iedereen weet wat er moet gebeuren. Maar nieuwe mensen hebben geen idee waar ze staan, wat voor soort element het is dat ze moeten gaan onderhouden. Mensen haken dan af, of ze zagen op een manier die niet goed is. Soms roept er dan wel iemand: hé, dat moet je niet zo doen. Maar dat is het dan ook wel. Vaak denkt men: een nieuwe erbij is mooi, maar het mag niet teveel tijd kosten. Steeds meer groepen doen het overigens prima.”

Die vrijwilligersondersteuning wordt nu (deels) gegeven onder de paraplu van De Groene Motor. Wat verdwijnt er dan?

“Alle projecten die gericht zijn op herstel, behoud en ontwikkeling van landschapselementen. We hadden bijvoorbeeld een project als ‘houtakkers Boskoop’. Langs de kwekerijen staan elzensingels, die dienden als windsingel. Die functie is al lang verloren gegaan. Dus die singels werden opgeruimd of zakten door gebrek aan onderhoud in elkaar. Al die elzensingels werden weer opgeknapt, mensen werden gemotiveerd om er weer zorg voor te dragen en met een

tentoonstelling gaven we er meer bekendheid aan. Kortom je doet van alles om dat element weer in de belangstelling van de Boskopenaren te krijgen. Het ging om elf kilometer van die houtakkers. Vrijwilligers alleen kunnen dat niet aan, het moet ook door loonwerkers aangepakt worden. Bovendien willen vrijwilligers vooral zagen. Die gaan niet zo snel een tentoonstelling in elkaar draaien of een voorlichtingscampagne starten. De Groene Motor is alleen gericht op ondersteuning van vrijwilligers, dus er is nu geen organisatie die dit oppakt. Een ander voorbeeld zijn de gerief- of pestbosjes. Die verdwijnen langzaam maar zeker uit het landschap. Het is niet altijd zo

dat een grondeigenaar daar bewust voor kiest. Het onderhoud kan zo achterstallig zijn dat de drempel steeds hoger wordt om er überhaupt nog aan te beginnen. Door middelen ter beschikking te stellen waarmee die bosjes in één keer weer op orde worden gemaakt, kun je de hoge drempel waar men tegenaan hikt slechten. Daarna kunnen ze die bosjes zelf weer in regulier onderhoud nemen. Per jaar zorgden wij ervoor dat er tienduizend bomen en struiken werden aangeplant in Zuid-Holland. Dat gebeurt nu ook niet meer. Dat soort projecten waarmee je echt in het landschap bezig bent, is nu weg. Dat zie je nu nog niet buiten, maar dat zie je wel over vijftien tot twintig jaar.”

Nu werk je als zelfstandige. Liggen je opdrachten in het verlengde van wat je al deed of heb je iets nieuws opgepikt?

“Het ligt in het verlengde van wat ik deed: mensen verbinden met de groene leefomgeving. Ik heb gemerkt dat daar toch mijn hart ligt. Ik vind het ook nuttig en nodig, maar dat eerste is eigenlijk het belangrijkste. Het geeft mij enorm veel voldoening. Zo heb ik heb Lekker Landschap gedaan, een project waarbij we in een recreatiegebied in een voormalig poldergebied in Gouda een zogenaamde smultuin hebben aangelegd. Daar doen ouders aan mee, daar loopt jong en oud, allochtoon en autochtoon door elkaar, daar ontmoet ik mensen die tegen me zeggen: goh, op het schoolplein zeggen we gedag tegen elkaar, nu werken we samen aan een doel, iets moois. Dat zijn dingen waar ik warm van wordt. Mensen worden zich bewust van dingen, merken dat het leuk is, krijgen echt plezier. Het zijn misschien eerste voorzichtige stapjes op weg naar actief je leefomgeving beschermen, maar het zijn wel noodzakelijke stappen, omdat de afstand tussen het landschap en de mensen zo groot is. Als mensen meer weten over het landschap dan zie je dat er iets verandert.”

Hoe zie jij de toekomst van het landschapsbeheer?

“Pestbosjes, hagen, houtwallen, knotbomen, het zijn waardevolle elementen in bepaalde opzichten, maar ze hebben hun economische functie grotendeels verloren.

Een openluchtmuseum creëren wil je niet. Dat is ten eerste een utopie en ten tweede ook niet nodig. Wat je wil is dat het landschap zich kan ontwikkelen, maar wel met respect voor het verleden. Dan moeten we op zoek naar nieuwe functies voor landschapselementen. Dat is een lastige. Ik heb met agrariërs in de Alblasserwaard gesproken over die pestbosjes. Kunnen we daar nieuwe functies voor bedenken? Nu worden ze soms gebruikt in de recreatieve sfeer, iemand heeft er een caravan staan of een hut gebouwd. Op zich vinden boeren dat geen probleem. Maar die bosjes liggen vaak midden in het land en elke keer weer over dat land heen, dat vinden ze dan weer niet prettig. Buiten het ecologische en landschappelijke hebben die pestbosjes eigenlijk te weinig functie.

Hardhout oogsten zou misschien een verdienmodel kunnen zijn. Hetzelfde geldt voor fruit. Er is nu weer veel belangstelling voor tuinieren. Lekker landschap is hip op dit moment. Dat is een grote beweging aan het worden vanuit de steden. Van fruitbomen kun je oogsten. Mensen zouden hoogstamfruitbomen kunnen adopteren om te zorgen dat ze behouden blijven en weer een functie krijgen in de voedselvoorziening.

De knotboom doet het redelijk, maar wat daar verloren gaat is de variatie in soorten. Je hebt de knotwilg en de knotels, maar ook knotpopulieren, knotessen, knoteiken en knotbeuken. Eigenlijk kun je elke loofboom knotten. En je ziet ook dat in ver-

schillende regio's verschillende soorten de overhand hebben. In de Gelderse Vallei staan bijvoorbeeld veel knotelzen. Maar die variatie dreigt helemaal te verdwijnen. Als een overheid knotbomen aanplant zijn dat bijna allemaal wilgen. Dat is makkelijk, maar het is vooral ook een gebrek aan kennis. Weten dat er variatie is en de ene soort van de andere kunnen onderscheiden. Bewustwording over de kwaliteit en waarde van landschapselementen is dus ook nog steeds nodig, naast het vinden van nieuwe functies.

Zonder die functies wordt het lastig. Bewaren om het bewaren zelf is heel moeilijk in deze tijd. Aan de andere kant hebben we musea vol erfgoed waarvan we het de moeite waard vinden om het te bewaren. De Nachtwacht gooien we ook niet bij het oud vuil. In feite is het landschap hier buiten ook een soort Nachtwacht."

**BAREND HAZELEGER
& JOS DEKKER**